

Een borstbeeld van landschapsarchitect Leonard Springer

Woensdag 9 oktober jl. herdacht De Nieuwe Ooster te Amsterdam het 125-jarig bestaan. Tijdens dit jubileum is het model gepresenteerd voor een borstbeeld van de vooraanstaande landschapsarchitect Leonard Antony Springer (1855-1940), die deze begraafplaats in 1894 ontwierp. Met dit begraafpark vestigde hij zijn naam. Wij vroegen de maker van het beeld, Harriet Jellema, om dit project kort toe te lichten.

Springer heeft in ons land vele begraafplaatsen ontworpen en uitgebreid. Hij deed dat in de toen vernieuwende, gemengde stijl, waarbij een duidelijke zichtas werd gecombineerd met landschappelijke elementen daaromheen. Springer was ook een groot boomkundige en maakte van deze begraafplaats tevens een arboretum.

Landschapsontwerper

Dit begraafpark heeft een bijzonder ontwerp, met slingerende paden rondom een centraal gelegen 'krakeling'. Groot bewonderaar van Springer en beheerder van zijn gedachtegoed is Johan Mullenders, voorzitter van de Stichting Arboretum De Nieuwe Ooster. Hij is de boomverzorger en boomkundige van dit groene gedenkpark. Mullenders liep al jaren rond met het idee een monument voor deze vooraanstaande landschapsontwerper op te richten. Want een standbeeld heeft Springer nog nergens gekregen.

Het borstbeeld wordt onthuld door Harriet Jellema en Johan Mullenders.
Foto's Annelies Rigter

Harriet Jellema poseert bij haar borstbeeld in klei van Springer

De toenmalige directeur van DNO, Marie-Louise Meuris, maakte in 2018 op een groepstentoonstelling kennis met mijn werk. Zij bracht me in contact met Johan Mullenders. Al snel werd ook ik gegrepen door de historie en nalatenschap van Springer. Teylers Museum in Haarlem had in 2003 een overzichtstentoonstelling over deze tuinarchitect ingericht en de catalogus bood een schat aan informatie. Springer realiseerde vele projecten door het hele land: behalve zijn begraafplaatsen zo'n zeshonderd tuinen, plantsoenen en stadsparken. Ook heeft hij bijgedragen aan de oprichting van een aantal verenigingen, als de Bond van Nederlandse Tuinarchitecten (1922), de Nederlandse Dendrologische Vereniging (1924) en aan de opleiding voor tuinarchitecten (1928).

Het beeld

Voor dit project gebruikte ik tientallen foto's om tot een gelijkende weergave te komen. Ik heb een kleine buste van klei gemaakt, die de directie en de communicatieadviseur van DNO, Carla van der Elst, met enthousiasme ontvingen. Samen met Mullenders en Van der Elst heb ik het plan verder uitgewerkt, waarna het ontwerp bij het jubileum officieel aan het publiek is getoond. Voor het in brons gieten van het model is een fondsenwerfactie gestart. Met de plastische uitwerking van het portret ben ik lang bezig geweest. Dit heb ik met trots en enthousiasme gedaan. Mijn doel was, een buste te maken van blijvende waarde voor komende generaties die belangstelling hebben voor beheer en behoud van landschapsparken.

Harriet Jellema
bronzenkop.nl

Wilt u een blijvend monument voor Springer steunen? U kunt uw gift, onder vermelding van 'Beeld Springer' overmaken op rekeningnummer NL76 INGB 0003 6991 05 t.n.v. Stichting Arboretum De Nieuwe Ooster.

Historie park

In 1892 ontwierp tuinarchitect Leonard Anthony Springer De Nieuwe Oosterbegraafplaats in de toen nog zelfstandige gemeente Watergraafsmeer. Deze begraafplaats verving de te klein geworden Ooster Begraafplaats (op de plaats waar later het Koninklijk Instituut voor de Tropen gebouwd zou worden). Voor het ontwerp van de begraafplaats was een prijsvraag uitgeschreven door de gemeente Amsterdam.

Ontwerp en visie van Springer

Leonard Springer had een duidelijk idee over zijn begraafplaats en gaf zijn ontwerp het motto 'stof' mee. Hij schreef: *'Het moet niet somber en droefgeestig zijn, opdat men niet huivere erheen te gaan. Men trachte er de natuur in haar lieflijkste eenvoudige vormen weer te geven. Want het is de plaats waar men het lichaam teruggeeft aan de aarde waaraan het ontleend werd.'*

Springer heeft, na het winnen van de prijsvraag in 1889, het ontwerp verder uitgewerkt. In zijn plan koos hij voor de gemengde stijl: een landschappelijk park, met daarin twee geometrische kernen. Hij ging uit van een vrij sobere, rustige invulling. De aanleg werd asymmetrisch van opzet, afgesloten van de buitenwereld door een beplantingsrand. In het ontwerp heeft Springer een aula en een mausoleum/crematorium voorgesteld, als hoogtepunten in het ontwerp. Deze zijn echter nooit op die plek gerealiseerd. Waarschijnlijk zullen financiële overwegingen en de toenmalige wettelijke regelingen de reden zijn geweest om van de bouw van het crematorium en het mausoleum af te zien. Aan Springer werd gevraagd om een alternatieve invulling te geven aan dit gebied. In plaats van de symmetrische bebouwing van het crematorium en mausoleum werden toen bomen aangeplant rondom een middengazon.

In 1914 was het oudste deel van de begraafplaats vol en werd Springer opnieuw benaderd om een eerste uitbreiding te ontwerpen. Amsterdam groeide snel. Er waren in die tijd nog geen andere grote begraafplaatsen in de stad. Het gevolg was dat in 1928 de begraafplaats opnieuw moest uitbreiden. Een tweede uitbreiding werd gerealiseerd en beslaat het achterste deel van het park dat in de volle lengte aan de Zaaiersweg grenst. Dit gedeelte is niet meer door Springer ontworpen maar door een onbekende ambtenaar van de gemeente Amsterdam. Daarna zijn nog twee kleinere uitbreidingen toegevoegd aan het gedenkpark waardoor De Nieuwe Ooster sinds 1954 de huidige contouren heeft met een oppervlakte van 33 hectare.

Gedenkpark

Vanaf de aanleg in 1892 tot heden heeft het park van De Nieuwe Ooster zich ontwikkeld tot een bijzonder natuurgebied. Het gedenkpark maakt deel uit van de Amsterdamse hoofdgroenstructuur en heeft een hoge natuurwaarde. Door het ontbreken van kunstlicht is het terrein 's nachts donker. Mede hierdoor is het park voor een groot aantal dieren een veilig en rustig verblijfsoord. De grote verscheidenheid aan planten en bomen maakt de natuurwaarde en groenbeleving bijzonder groot.

Buiten de primaire functie van begraven en cremeren is het gedenkpark een van de belangrijkste pijlers van De Nieuwe Ooster. Het park heeft sinds oktober 2003 de rijksmonumentale status. Ook zeventien graven zijn aangewezen als Rijksmonument. Door rondwandelingen, een bomenroute en verschillende gastrijke momenten door het jaar heen draagt De Nieuwe Ooster de toegevoegde waarde van het park uit.

In de periode 2001-2013 zijn er plannen gemaakt én gerealiseerd om het park te restaureren en te vernieuwen. Na een besloten prijsvraag werden Karres en Brands Landschapsarchitecten uitgekozen om een structuurvisie voor het gedenkpark te maken. Eind september 2006 werd in de uitbreiding van 1928, langs de Zaaiersweg, een bijzondere nieuwe urnentuin geopend. Ook het monumentale en ingetogen nieuwe gebied voor as bestemmingen maakt deel uit van de vernieuwing. Door de krachtige lijnen van de 'streepjescode' met daarin elementen als het magnoliabos, het columbarium en de vijver met 'drijvende' Charon urnen ontstond een unieke en gevarieerde ruimte.

De Nieuwe Ooster is een groene oase voor rust en bezinning, om te herdenken en te beleven. Het is een plek waar de hectiek van het dagelijkse leven naar de achtergrond verdwijnt.

De Nieuwe Ooster is aangelegd in 1894, destijds de Nieuwe Oosterbegraafplaats geheten. Sinds 1994 is een crematorium toegevoegd waarna de naam veranderd is in De Nieuwe Ooster, begraafplaats, crematorium en gedenkpark.

De oude Oosterbegraafplaats was gelegen aan de rand van het Oosterpark waar nu het Koninklijk Instituut voor de Tropen gehuisvest is, evenals het Tropenmuseum.

De aanleg

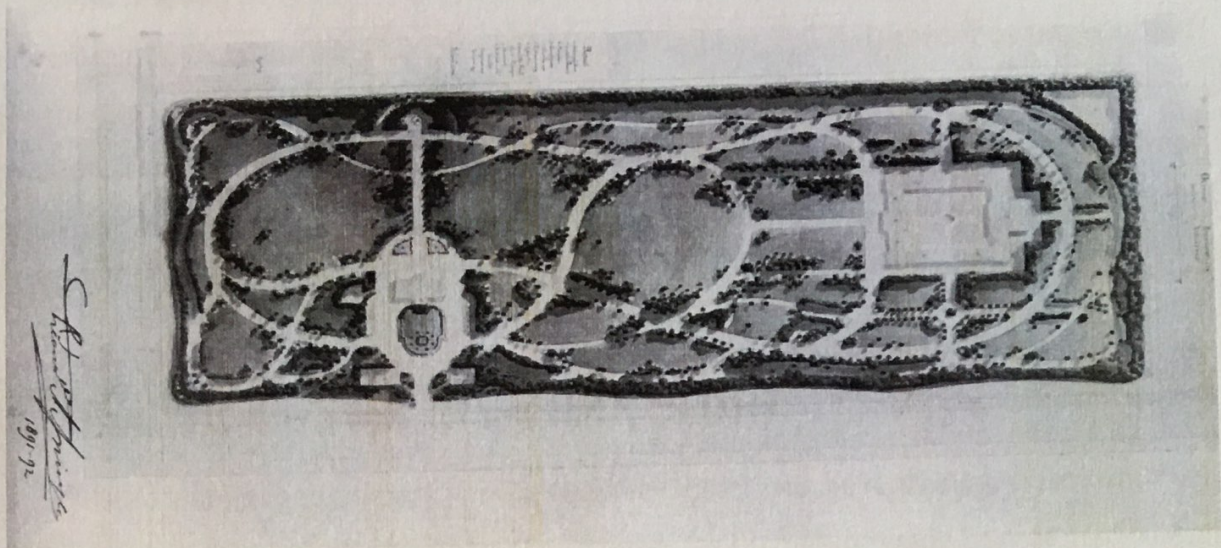
Aan het eind van de negentiende eeuw kocht de gemeente Amsterdam een terrein van 16 hectare van de toenmalige gemeente Watergraafsmeer met als doel buiten de stadsgrens een begraafplaats aan te leggen. De ruimte van de `oude` Oosterbegraafplaats was niet toereikend om alle doden te bergen. De stad groeide immers snel. Voor de aanleg werd een aantal bekende landschapsarchitecten uitgenodigd om middels een prijsvraag een ontwerp in te leveren. Uiteindelijk is gekozen voor het ontwerp van de heer Leonard Anthony Springer. Het ontwerp stond bekend onder de naam `Stof` en had het karakter van een landschappelijk wandelpark.

In dit ontwerp was ruimte gecreëerd voor een Columbarium/Mausoleumgebouw dat vanwege de financiële situatie van de gemeente Amsterdam echter nooit gebouwd is.

Kenmerkend voor het ontwerp zijn de slingerende paden gelegen rondom de centraal gelegen `Krakeling`, het brede hoofdpad. Vanuit het aulagebouw liep je door de rechte hoofdlaan, de Laan van de Hemel.

Met nog een aantal uitbreidingen in 1916, 1930, 1942 en 1954 kreeg de begraafplaats de uiteindelijke grootte van 33 hectare.

De beplanting

Springer stond bekend als groot `dendroloog` (dendrologie is boomkunde). Hij hield er van om exoten en inheemse beplanting naast elkaar te zetten. Meteen bij de aanleg is een groot assortiment beplanting gebruikt. Het Algemeen Dagblad van 20 november 1890 deed verslag hoe het allemaal moest worden: **“het ruim 2½ meter opgehoogde terrein wordt geheel tot park aangelegd, met kronkelende paden, schaduwrijke paden, schilderachtige boomgroepen, heesterboschjes, kreupelhout enz., waartoe bijna 1500 boomen, ruim 300 coniferen (sparren en dennen) en meer dan 22.000 bloei- en groenblijvende struiken zullen worden geplant”**. Een echt beplantingsplan is tot op de dag van vandaag nooit teruggevonden. We weten dus niet met zekerheid waar Springer welke bomen geplant heeft. Gezien de ouderdom van sommige nu nog aanwezige bomen kunnen we vrijwel zeker stellen dat deze vanaf de aanleg tot nu nog op diezelfde plek staan.

Uiteraard zijn door de jaren heen bomen verwijderd vanwege natuurlijke uitval (ziekte, storm), dunning, of de aanleg/restauratie van een grafvak. Gelukkig hebben de voormalige beheerders van de begraafplaats altijd weer bomen teruggeplant. Veelal werd de soortkeus overgelaten aan het hoofd van de beplanting of de opzichter.

Zo rond 1976 heeft de toenmalige `chef van dienst` de heer van de Wal aangedrongen op een gedegen inventarisatie van het bomenbestand. Dit met het doel om deze gegevens vast te leggen en een deel van de bomen van boombordjes te voorzien. (veel van die bordjes

hangen nu nog aan de boom) Hiervoor werd door het toenmalig hoofd van de begraafplaats, de heer Vrijhof, de nationaal bekende dendroloog de heer S.G.A. Doorenbos uitgenodigd. Deze man stond bekend om zijn grote expertise van het op naam brengen van houtige gewassen. Middels een plattegrond heeft de heer Doorenbos een lijst samengesteld waar toen 97 verschillende soorten bomen op stonden. Na deze inventarisatie zijn boombordjes aangebracht die deels nu nog op de bomen hangen.

De Nieuwe Ooster als arboretum

Al vele jaren staat het gedenkpark van De Nieuwe Ooster ook bekend als arboretum. Veel mensen hebben hun steentje hier aan bijgedragen. De huidige omvang bomen had nooit tot stand kunnen komen zonder de inzet van veel tuinlieden, opzichters, en beheerders. Zonder iemand te kort willen doen, willen we een aantal mensen bij naam noemen die zich hier voor ingezet hebben: de heer van der Wal, de heer Vrijhof, Henk Blom, Karel de Beurs, Wim Vlaanderen, Fred Steman, Ger Bus, Sjaques Messing, Bert Hilhorst. Momenteel bezit het arboretum een aanzienlijke collectie van verschillende soorten naald- en loofbomen en coniferen. Dit aantal zal toenemen omdat het streven is soorten aan te planten die nog niet op het park staan. Hierdoor zal het aanzien van het park als arboretum toenemen. Van belang is dat het werk van de mensen uit het verleden, vanaf Springer tot nu, voortgezet wordt. Over honderd jaar en verder moet De Nieuwe Ooster nog steeds een bijzonder en waardevol arboretum zijn met een grote en waardevolle collectie bomen.

Als u meer informatie wilt over de historie van De Nieuwe Ooster klik dan [hier](#).

Arboretum De Nieuwe Ooster

MOGELIJK GEMAAKT DOOR PARABOLA & WORDPRESS.

Leonard Springer

Leonard Antony Springer (Amsterdam, 24 januari 1855 – Haarlem, 28 september 1940) was een Nederlands tuin- en landschapsarchitect.

Levensloop

Leonard Springer was zoon van de kunstschilder Cornelis Springer en volgde in eerste instantie een opleiding tot boomkweker, maar maakte naam als tuinarchitect. Hij werd adviseur plantsoenen in Haarlem en Alkmaar. Daarnaast bleef hij vanuit Haarlem werken als zelfstandig tuinarchitect, in de traditie van de Engelse landschapsstijl. Onder andere Landgoed het Haveke in Eefde is door hem ontworpen.

Zijn eerste opdracht was het Bruine Hout te Lunteren, uit 1878. Tegen het einde van de 19e eeuw ging het economisch wat slechter en kreeg hij weinig opdrachten. Hij moest nog een tijdlang een baantje als leraar erbij nemen. In 1905 kreeg hij opdracht van François Adriaan Molijn voor het ontwikkelen van een villawijk en de (huidige) F.A. Molijnlaan te Nunspeet.^[1] In 1906 ontwierp hij de tuinen voor het landgoed Spelderholt, waar hij met 25 treinwagons met bosgrond de woeste gronden geschikt maakte voor de uitvoering. Van 1912 tot 1922 heeft hij, samen met enkele medewerkers, veel opdrachten kunnen uitvoeren. In deze periode werkte hij veel samen met architect Johan Wilhelm Hanrath. Na die tijd heeft hij meegeholpen een aantal verenigingen op te richten zoals de Bond van Nederlandse Tuinarchitecten (1922), de Nederlandse Dendrologische Vereniging (1925) en een opleiding voor tuinarchitecten (1928).

Het laatste grote werk van Springer was het ontwerp en de aanleg van Thijsses Hof, de oudste heemtuin van Nederland. Hierbij werkte hij intensief samen met Jac. P. Thijsses, die het stuk grond van 2 ha bij zijn zestigste verjaardag in 1925 kreeg aangeboden door vrienden en de gemeente Bloemendaal om er een 'instructief plantsoen' te stichten. De uitvoering was in handen van Cees Sipkes, destijds een jonge hovenier en kweker van wilde planten. De tuin vervult in 2015 bij het negentigjarig bestaan nog steeds de instructieve functie van destijds en het oorspronkelijke ontwerp van Springer is vrijwel geheel intact gebleven.^[2]

In 1936 schonk hij zijn verzameling schetsen en geschriften aan de Landbouwhogeschool Wageningen.

Leonard Springer ligt begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Bergweg in Bloemendaal.

In 2003 was er een tentoonstelling aan hem gewijd in het Teylers Museum in Haarlem.

Leonard Springer

Algemene informatie

Volledige naam	Leonard Antony Springer
Geboren	Amsterdam, 24 januari 1855
Overleden	Haarlem, 28 september 1940
Nationaliteit	Nederlands
Beroep	tuin- en landschapsarchitect

Portaal **Mens & Maatschappij**

